

Література

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 року № 723/97-ВР.
2. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» ВР України Закон від 24.12.2002 № 349-IV.
3. *Внукова Н. М.* Лізингове кредитування. — Харків: ХНУ, 2004.
4. Новий виклик для лізингу // Урядовий кур'єр. — 12 листопада 2009 року.
5. *Адамов Н. А.* Лізинг. — СПб.: Питер, 2005.

Стаття надійшла до редакції 01.04 2010 р.

УДК.336.71

Н. Г. Заболотна

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В статье анализируются причины, которые сдерживают процесс модернизации реального сектора экономики и предлагаются механизмы, которые будут способствовать активизации инвестиционных процессов в экономике Украины.

This article analyses the forces that restrict modernization of the real economy and suggests the mechanisms to facilitate investment processes in Ukraine's economy.

У статті досліджено причини, які спримують процес модернізації реального сектору економіки і визначено механізми, які будуть сприяти активізації інвестиційних процесів в економіці України.

Ключевые слова: *инвестиционный процесс, инновации, инновационная активность предприятия, мировой финансовый кризис, банки развития, индикативное планирование.*

Keywords: *investment process, innovation, company's innovation, world financial crisis, bank of development, indicational planning*

Ключові слова: *інвестиційний процес, інновації, інноваційна активність підприємств, світова фінансова криза, банки розвитку, індикативне планування*

Світова фінансова криза, яка охопила майже всі країни світу, на жаль, не оминула і Україну. Більше того, поєднання негативних зовнішніх та внутрішніх чинників призвело до того, що кризові явища в Україні почали розвиватися досить стрімко, охоплюючи майже всі сфери діяльності. В результаті, Україна виявилася однією з тих країн, які найбільше постраждали від фінансової кризи.

Так, темпи зниження промислового виробництва за 9 місяців 2009 року становили 28,4 % (у тому числі в 1 кварталі 2009 року — 31,9 %, у першому півріччі 2009 року — 31,1 %). Фінансова криза фактично паралізувала інвестиційний процес, призвела до різкого скорочення обсягів інвестицій. За даними НБУ, у другому кварталі 2009 році зниження становило 57,8 % у річному вимірі, а в третьому кварталі більше ніж 56 %. Основними чинниками, які обумовили дане скорочення, є: зростання збитковості підприємств (збитки за 8 місяців поточного року зросли в 2,8 разу порівняно з відповідними періодом минулого року при падінні прибутків на 39 %); обмеженість бюджетних коштів, що призвело до майже дворазового скорочення державного фінансування (зниження капітальних видатків за третій квартал становило 51 % у річному вимірі); зниження кредитної інвестиційної активності внаслідок суттєвого зростання негативних ділових очікувань; банкрутство або призупинення діяльності значної кількості підприємств внаслідок зниження попиту на відповідну продукцію [1].

Однією з найголовніших причин даних негативних тенденцій є те, що протягом останніх 18 років владні структури лише декларували необхідність здійснення структурної перебудови економіки, модернізації реального сектору економіки на інноваційній основі, але реальні заходи не були впроваджені.

Починаючи з 2000 року економічне зростання в Україні відбувалось за рахунок сприятливої зовнішньої кон'юнктури, стимулювання споживчого попиту на основі зростання доходів населення та збільшення обсягів споживчого кредитування. Але, на жаль, цей сприятливий для України період не був використаний для структурної перебудови економіки, модернізації підприємств реального сектору з метою підвищення конкурентоспроможності існуючої продукції та налагодження випуску тих товарів, що спроможні замінити імпортні. Власники підприємств в умовах сприятливої цінової кон'юнктури не мали достатніх мотивів для підвищення конкурентоспроможності власного виробництва,

впровадженні інноваційних технологій, а державна політика не була націлена на створення реальних передумов та необхідних стимулів для модернізації базових галузей реального сектору економіки, створення нових потужностей.

Більше того, оскільки формування ринкових відносин в Україні супроводжувалось різким скороченням державного впливу на відтворювальні процеси, держава фактично зняла з себе відповідальність за розвиток реального сектору економіки, і відповідно практично перестала підтримувати інвестиційний процес у країні. Але ринкові механізми виявилися неспроможними створити необхідні стимули та умови для активізації інвестиційної діяльності в країні, забезпечити акумуляцію та перерозподіл грошових потоків на користь пріоритетних напрямів розвитку економіки.

У дослідженнях, проведених ученими НАН, зазначається, що «економічні перетворення 1990 років, супроводжуваних різким падінням рівня виробництва і платоспроможності на тлі високих темпів інфляції, позначилися неухильним зниженням інноваційної активності промислових підприємств, що сьогодні набуло незворотного характеру. Так, якщо наприкінці 1980 років питома вага підприємств, що розробляли та впроваджували нову продукцію, виробничі процеси, або удосконалювали їх, у промисловості колишнього СРСР становила 60—70 %, то у 1992—1995 роках близько 20—30 %. В останні роки ця проблема тільки загострилася [2]. Якщо в 2000 році частка підприємств, які впроваджували інновації, становила 18,0 %, то в 2007 році лише 11,5 %.

У той час, коли в країнах Європейського Союзу найнижчі показники інвестиційної активності мають Португалія — 26 % і Греція — 29 %, а найвищі показники інвестиційної активності мають Нідерланди — 62 %, Австрія — 67 %, Німеччина — 69 %, Данія — 71 % та Ірландія — 74 % (2).

З метою оцінки наявного технологічного потенціалу виробництва конкурентоспроможної високотехнологічної продукції Державний комітет статистики у 2009 році провів статистичне обстеження підприємств переробної промисловості (їх кількість становила 7 639). Дослідження свідчать, що майже 45 % підприємств переробної промисловості застосовують технології, вік яких складає до 10 років, 37 % — від 11 до 30 років, майже 6 % не визначили вік технологій свого виробництва.

Більшість підприємств, які застосовують технологічні процеси, середній вік яких не перевищує 5 років (23,9 %), працюють у

сфері виробництва харчових продуктів та напоїв. Найстаріші технології для виробництва продукції використовують 36,4 % підприємств, що працюють у сфері виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення та 20,8 % підприємств, що працюють у сфері металургійного виробництва.

У ході обстеження лише 21,1 % виробників промислової продукції (із загальної кількості обстежених підприємств) надали інформацію про те, що планують протягом 2009—2011 років здійснити заміну існуючих технологій на передові. Переважна більшість з них (від 80 % до 100 % підприємств виду діяльності) готові лише до незначних змін (до 25 %) [3].

Основним фактором, який перешкоджав впровадженню передових технологій, є обмеженість фінансових ресурсів, про що зазначили 44 % обстежених підприємств. Іншими факторами, які стримують впровадження передових промислових технологій є занадто високі інноваційні витрати, низько кваліфікований персонал, неспроможність керівництва різного рівня оцінити нові технології, недостатність інформації про технології, організаційно-правові проблеми, складність знаходження партнерів по співпраці.

Криза це досить тяжкий період як для держави в цілому, так і для приватного бізнесу та населення. Але в той же час, це той період, який вимагає ретельно проаналізувати наявні тенденції, примушує всіх суб'єктів економіки знайти вірні рішення для подолання існуючих проблем та почати впроваджувати ті реформи, які не проводились протягом довгого періоду.

Відновити та забезпечити довгострокове стійке економічне зростання в Україні можливо лише шляхом вдосконалення структури економіки, модернізації базових галузей економіки на інноваційній основі. Сподівання на те, що ринкові сили самостійно спроможні забезпечити активізацію інвестиційних процесів, створять передумови для модернізації підприємств реального сектору економіки, і на цій основі забезпечать підвищення конкурентоспроможності економіки України, не виправдалися. В зв'язку з цим доцільно переглянути основні принципи реалізації економічної політики держави та визначити роль держави та бізнесових структур у забезпеченні структурної перебудови економіки.

Не викликає сумнівів, що для забезпечення реалізації цих складних завдань необхідно поєднання зусиль державних органів, бізнесу та банків. У той же час необхідно зазначити, що для активізації інвестиційних процесів, проведення їх на якісно новій

технологічній основі необхідним є підвищення ролі держави в регулюванні економічних процесів.

Світовий досвід свідчить, що досить ефективним інструментом, який дає можливість не лише реалізувати пріоритети національного розвитку, а й залучити до реалізації цих пріоритетних програм приватний бізнес, є індикативне планування.

Більшість високорозвинутих країн у період здійснення технічного переоснащення базових галузей економіки, з метою поєднання зусиль держави та бізнесу для реалізації цих досить складних завдань використовували саме індикативне планування. Індикативне планування має інформаційно-орієнтовний характер з елементами мотивації, воно не тільки орієнтує приватний бізнес здійснювати реалізацію інвестиційних проектів у пріоритетних напрямках розвитку, але й надає можливість забезпечити взаємодію держави та бізнесу як на стадії формування планів та програм розвитку, так і в процесі їх реалізації.

Процес індикативного планування дозволяє підвищити рівень інформованості та знизити рівень невизначеності при прийнятті інвестиційних рішень, узгодити економічні інтереси різних груп економічних суб'єктів, досягти необхідних компромісів за допомогою різноманітних механізмів, підвищити рівень довіри між державними органами та бізнес структурами.

В 1950—1970 роках цей інструмент був успішно використаний у Японії, Кореї, Франції, Португалії, Іспанії. В сучасних умовах індикативне планування застосовується в Ірландії. З метою реалізації національних пріоритетів у Ірландії розробляються та впроваджуються семирічні «плани національного розвитку». Формування цих планів відбувається шляхом консультацій урядових структур з представниками бізнесу, профспілок та регіональних властей. У тексті «Національного плану розвитку на 2007—2013 роки» зазначається, що інвестиційні пріоритети розвитку визначені «в процесі консультацій з широким колом організацій, груп інтересів та об'єднань». У результаті використання ефективних механізмів для регулювання економічних процесів у країні значно прискорилися темпи економічного зростання. Так, зокрема, протягом 1993—2000 роках зростання ВВП в Ірландії становило близько 9 %, протягом 2000—2006 років середній темп становив 5,2 %. У результаті в 2006 році ірландський ВВП на душу населення становив 80 % американського рівня (а в 1990-х роках — 50 % від рівня США) [4, с. 25].

Загальновідомо, що для забезпечення структурної перебудови економіки, модернізації підприємств реального сектору необхідно не лише акумулювати значний обсяг фінансових ресурсів, але й забезпечити концентрацію державних та приватних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку.

Варто зазначити, що інвестиційна підтримка промисловості в Україні залишається досить слабкою. Так, частка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету протягом 2000—2008 років коливалась у межах 5,0—5,6 % (за виключенням 2003 року, протягом якого частка інвестицій за рахунок коштів державного бюджету зросла до 7,0 %, а також 2004 року, протягом якого даний показник зріс до 10,1 %) [3].

Незважаючи на те, що протягом даного періоду відбувалося суттєве збільшення обсягів кредитування банками реальної економіки, але частка інвестицій в основний капітал за рахунок кредитів банків та інших позик зросла лише з 1,7 % у 2000 році до 17,3 % на кінець 2008 року, тобто реально більше половини загального обсягу інвестицій (56,7 % у 2008 році) підприємства продовжують здійснювати за рахунок власних коштів.

Недостатнє кредитування комерційними банками інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів реального сектору економіки обумовлено тим, що, як у системі комерційних банків, так і в реальному секторі економіки, залишаються невирішеними низка проблем, які і стримують нарощування кредитної активності банків саме в сфері інвестиційно-інноваційної діяльності.

Загальновідомо, що успішне та стабільне зростання китайської економіки в значній мірі обумовлено тим, що фінансова система Китаю орієнтована на забезпечення економіки фінансовими ресурсами для розвитку за рахунок внутрішніх джерел. У країні створена досить ефективно діюча кредитна система, яка дає можливість не лише акумулювати тимчасово вільні грошові кошти, але й перерозподіляти їх в інтересах реального сектору.

Це є тип фінансової системи, який дає можливість забезпечити форсований економічний розвиток, його основними рисами є: середній рівень податкового навантаження на економіку; значний приток грошових ресурсів у банківську систему за рахунок високої норми заощаджень; наявність ефективного механізму трансформації заощаджень в інвестиції у реальному секторі економіки; підвищений рівень насиченості економіки

грошима; багатоканальна система державного фінансування капіталовкладень; активна державна політика щодо регулювання інвестиційного процесу.

Так, для Китаю характерна досить висока норма заощаджень. Довіра до політики уряду та до фінансової системи обумовлює те, що населення тримає заощадження в банківській системі. Ставка по депозитам становить 2,25 % на кінець 2008 року. З метою підтримки економічного зростання Банк Китаю у 2008 році п'ять разів знижував ключові ставки і норми банківського резервування. На кінець 2008 року ключова ставка кредитування становила 5,31 %. Досить важливу роль у вирішенні пріоритетних завдань держави відіграють як приватні банки, так і державні банки розвитку. Незважаючи на світову фінансову кризу протягом 2008 року грошова маса М2 зросла на 17 %. Низький рівень інфляції при високому рівні монетизації економіки створює досить сприятливий інвестиційний клімат в країні, що і обумовило досить довгий безкризовий розвиток Китаю [5].

Забезпечити структурну перебудову економіки України неможливо без відповідного вдосконалення діяльності банківської системи України, яка повинна забезпечувати не лише поточні потреби суб'єктів господарювання, але й довгострокове кредитування економіки, спрямування грошових потоків на реалізацію пріоритетних напрямків розвитку економіки. Для реалізації цього надскладного завдання необхідно, щоб у банківській системі України почали реально функціонувати державні банки розвитку, які спеціалізуються на довгостроковому кредитуванні суспільно важливих проектів, на основі яких існує можливість відновити економічне зростання в країні, вирішити певні соціальні проблеми, забезпечити рівномірний розвиток різних регіонів України.

Необхідно створити умови, щоб і частина комерційних банків більш активно здійснювала кредитування інвестиційних проектів у пріоритетних секторах економіки. Для цього НБУ та уряд повинен розробити комплекс заходів, які будуть стимулювати банки перерозподіляти ресурси на користь пріоритетних секторів економіки.

Досить важливим є вдосконалення механізму рефінансування НБУ, забезпечення довгостроковими ресурсами тих банків, які будуть приймати участь у кредитуванні інвестиційних проектів у пріоритетних секторах економіки. Для підвищення ефективності

використання кредитів рефінансування, та недопущення перетікання цих коштів на валютний ринок, необхідно розробити механізм надання та погашення цих кредитів, і забезпечити ретельний контроль та відповідальність за їх використання.

Література

1. Монетарний огляд за 3 квартал 2009 року // Офіційний сайт НБУ — (Електронний ресурс). — Режим доступу: [//www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua)
2. Яценко Н. Економіка України 1999—2009: втрачене десятиліття. // Дзеркало тиждня. — 2009. — № 51.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики // (Електронний ресурс). — Режим доступу: [// http://www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
4. Полтерович В. Экономических чудес не бывает // Прямые инвестиции. — 2008. — № 4. — С. 24—25.
5. Анисимов А. Н. Финансовая стратегия Китая // В сб. Распад мировой долларовой системы: ближайшие перспективы. Под ред. Маслюкова Ю. Д. — М., 2001. (Електронний ресурс) — Режим доступу: [//http://www.netda.ru/belka/economy/aspec/raspad11\\$.htm](http://www.netda.ru/belka/economy/aspec/raspad11$.htm)

Стаття надійшла до редакції 18.01.2010 р.

УДК 336.71

Т. Г. Іванова

канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

В статье основное внимание уделено моделям формирования и принятия стратегических решений как инструментов стратегического маркетинга в банках. Представлено содержание моделей. Определены основы построения моделей матриц. Проанализированы преимущества и недостатки моделей при использовании банками их в своей деятельности.